

Střípky z historie záchranné služby v Rakousku - Uhersku

MUDr. Olga Gimunová, Ph.D

Josefinum

- ▶ V druhé polovině 18. století se v Rakousku věnuje větší pozornost vojenskému zdravotnictví.

Roku 1784 byla totiž Josefem II. založena Vojenská lékařská akademie (Josefinum) sloužící k výchově vojenských chirurgů.

- ▶ A to na podnět tehdejšího hlavního vojenského chirurga Brambilly.
- ▶ Zanikla roku 1874.
- ▶ Obecně pro evropské armády byl charakteristický hluboký despekt vojenských velitelů k životu a zdraví nižších tříd.

Josefinum

Rakousko v první polovině 19.století

- ▶ Na počátku 19.století postihlo habsburskou monarchii Napoleonovo tažení.
- ▶ V roce 1805 bitva tří císařů u Slavkova.
- ▶ Počet mrtvých podle historiků od 20 000...80 000.
- ▶ Mrtví a velmi těžce zranění byli na příkaz vítězů okolními sedláky rychle koňmi stahováni do 22 hromadných hrobů (zápisky studenta teologie Horkého).
- ▶ Organizovány odvozy raněných do Brna a dalších měst.
- ▶ Civilní péče, ač značně zatěžovala města a obce, byla na vyšší úrovni než vojenské lazarety.

Setkání Napoleona s císařem Františkem I. po bitvě u Slavkova

Rakousko v první polovině 19. století

- ▶ Prvními záchranáři v Rakousku v době napoleonských válek byli holiči a kadeřníci.
- ▶ Během bojů zůstávali v určité vzdálenosti, když se objevili první ranění, odváželi je na dřevěných kárách k ošetření na záchytnou nepohyblivou stanici.
- ▶ Lékaři zůstávali vzdáleni od bitevního pole.
- ▶ Výsledky léčby válečných zranění však byly po celé 19. století katastrofální (častou komplikací byl tetanus). Podle historiků většinou více mrtvých bylo po bitvách ze skupiny zraněných než těch, kteří padli přímo na bojišti (tyfus, dyzenterie).

Valašské Meziříčí

Památník upomíná na 1228
pochovaných vojáků
po bitvě u Slavkova.
Kromě rakouských je zde
pohřbeno i 12 vojáků
carova ruského pluku.
Poslední voják zemřel
21.5.1806.

Leopold I. Berchtold

- ▶ Byl známým moravským šlechticem a filantropem přelomu 18. a 19. století.
- ▶ Vystudoval filosofii a právo, avšak byl to nesmírně vzdělaný muž v mnoha oborech a hovořil řadou cizích jazyků.
- ▶ Zabýval se intenzivně i medicínou a problematikou klinické smrti.
- ▶ Jeho zájem o rozšíření sociální a zdravotnické pomoci překračoval tehdejší standardy. Propagoval očkování proti neštovicím, nechal zhotovit množství nástěnných tabulí se zdravotně bezpečnostní tematikou. Staral se i o bezpečnost práce.

Leopold I. Berchtold

- ▶ Obrovskou finanční zátěží bylo pro něho zřízení bezplatné nemocnice v jeho zámku v Buchlovicích.
- ▶ Velkou pozornost věnoval i oživování zdánlivě mrtvých. .
- ▶ Byl členem londýnské záchranné společnosti Humane Society.
- ▶ Spolupracoval při zakládání záchranných stanic (zaměřených na péči o osoby po tonutí) v Brně, Praze a Vídni.
- ▶ Právě za zásluhy o medicínu byl Leopoldovi udělen titul čestného doktora vídeňské univerzity.

Rakousko v první polovině 19.století

- ▶ A v první polovině 19. století vznikají postupně v Rakousku dobrovolnické spolky, které vyvíjejí charitativní činnost. Hlavně v době válek. Jedná se i o vznik prvních hasičských sborů a prvních stanic záchranné služby.
- ▶ V polovině 19. století začínají města v Rakousku organizovat profesionální záchranné sbory. Tyto jsou následně diferenciovány na technické a zdravotnické záchrannářské organizace.
- ▶ Tyto aktivity však vyžadovaly i vůdčí osobnosti.

Pražský dobrovolný sbor ochranný

- ▶ V roce 1853 vznikl první placený hasičský sbor v Praze.
- ▶ V prosinci 2013 oslavila Zdravotnická záchranná služba hlavního města Prahy 155 let své existence. Její dlouhá historie ji deleguje mezi nejstarší záchranné služby na světě.
- ▶ V roce 1857 se na doporučení barona Päumanna, tehdejšího ředitele c. k. Policie pražské, se přihlašuje 36 dobrovolníků nejrůznějších profesí a ustavuje se společně „Pražský dobrovolný sbor ochranný“. Pouze tři členové sboru byli zdravotníci.

Rakousko v druhé polovině 19.st.

- ▶ Další období válek.
- ▶ Jedna z nejtěžších bitev 19. století proběhla (v rámci francouzsko-rakouské války o italská území) v roce 1859 u Solferina
(40 000 mrtvých a raněných).
- ▶ Ženevský lékař Dunant po bitvě zjistil, že se o raněné téměř nikdo nestará. Jeho úsilí bylo jen kapkou v moři.
- ▶ Následně ve své knížce Vzpomínka na Solferino začíná uvažovat o formaci pomocných oddílů, jejichž úkolem by byla péče o zraněné ve válce.

Mezinárodní červený kříž

- ▶ Založen roku 1863 (na popud Dunanta a jeho kolegů).
- ▶ První ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných v polních armádách podepsána zástupci zplnomocněných států dne 22.8.1864.
- ▶ Úmluvu do konce roku 1864 ratifikovalo 10 států včetně Rakouska.
- ▶ V roce 1866 probíhala na českém území válka prusko-rakouská. Na rozdíl od Pruska Rakousko plně přistoupilo k ženevské úmluvě až po prohrané bitvě u Hradce Králové.
- ▶ A v roce 1897 v Rakousku- Uhersku působilo roztržštěně 10 pomocných národních společností Červeného kříže.

Prof. Eduard Wondrák

- ▶ Podal obraz o činnosti vojenských nemocnic na Moravě v době napoleonských válek.
- ▶ V jeho knize Krev smyly deště je zachycena válka prusko-rakouská z roku 1866 z pohledu chirurga 20. století.
- ▶ V tomto roce dochází i k prvnímu působení Červeného kříže (pruského) na českém území.
- ▶ Ve Wondrákově knížce je vyjádřen i obdiv a úcta k německému chirurgovi a generálovi Fridrichu von Esmarchovi.

Friedrich von Esmarch

- ▶ Přeměna osobních vlaků na lazaretní vlaky.
- ▶ Časné krytí rány obvazem.
- ▶ Obvazový balíček s obinadlovou kompresí s dezinfekcí + spínací špendlíky.
- ▶ Třírohý šátek.
- ▶ Esmarchův hmat.
- ▶ Gumový turniket na podvázání prudce krvácející končetiny - navrhl gumové turniketové šle.

Bitva u Hradce Králové

(Georg Bleibtreu)

Jaromír Mundy

- ▶ Moravský šlechtic, filantrop, profesor lékařství a generál-šéflékař maltézského řádu v Českém velkopřevorství, zakladatel rakouské sanitní služby.
- ▶ Stál u zrodu rozsáhlé sanitní služby na evropských bojištích.
- ▶ Vedl rakouskou delegaci na konferencích Červeného kříže.
- ▶ A v roce 1878 svojí autoritou prosadil vypravení prvních souprav sanitních vlaků Maltézských rytířů.
- ▶ Trpěl bipolární poruchou, avšak ve svých manických fázích byl velmi zdatným organizátorem.

Jaromír Mundy

- ▶ Snažil se přesvědčit politiky o významu připojení k Ženevské úmluvě, navrhoval založení záchranné služby ve Vídni i reformu zdravotní služby armády.
- ▶ V roce 1872 byl Jaromír Mundy jmenován profesorem vídeňské univerzity, kde přednášel na lékařské fakultě organizaci vojenské sanitní služby.
- ▶ Roku 1881 pak spoluzaložil Vídeňskou záchrannou společnost.
- ▶ Podle vzoru této společnosti pak byly poměrně rychle založeny záchranné stanice v Praze, Brně a Krakově.

První stanice záchranné služby ve Vídni

První světová válka

- ▶ Toto léto probíhaly vzpomínkové akce spojené s 100. výročím zahájení první světové války.
- ▶ Po atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda to byl právě rakouský ministr zahraničí Leopold II. Berchtold , který předal v červenci 1914 Srbsku ponižující ultimatum, jehož výsledkem bylo vzplanutí I. světové války.
- ▶ Leopold II. Berchtold je na rozdíl od svého lidumilného praděda kontroverzní osobností.

První světová válka

- ▶ I. světová válka přinesla i nesmírné nároky na záchranařské složky.
- ▶ Novinkou je vznik i prvních motorizovaných jednotek záchranné služby a pojízdných rentgenových ambulancí.
- ▶ Během války se Marie Curie-Sklodowska stala šéfem vojenské lékařské buňky, která se zabývala organizací polních stanic, které vyšetřily celkem více než 3 milióny případů zranění francouzských vojáků.

Eutanazie

- ▶ Dochází i k eutanazii těžce zraněných nejen jejich spolubojovníky, ale také lékaři, kteří viděli u některých typů zranění bezmocnost svého dalšího úsilí a nesnesitelnou bolest řešili obrovskými dávkami morfinu i.v.